

Bosna Ve İzleri

– Mahmut Uzun · 11 Temmuz 2021

Derin biz sessizlik hâkimdi odada. İçeri gireli on dakikayı geçmişti ama dışarıda yediği soğuşun etkisini üzerinden atamamış olacak ki paltosuna gömülmüş, elleri cebinde ve büzülmüş bir halde oturuyordu. Gözü masadaki takvimin kapağında takılı kalmıştı. Ağlamaktan gözleri kızarmış, kan çanağı olmuş bir çocuğun ve elindeki bir dilim kuru ekmeğin fotoğrafıydı gördüğü. Derin bir iç çekti. Hangi savaşın mağduruydu bu zavallı çocuk ya da hangi toplama kampında çekilmişti bu kare, kim bilir? Savaşlar mağdur ediyordu, eğer savaşanlar zalim iseler. Zihninde beliren benzer fotoğraf karelerinin oluşturduğu sunumu izlemekten kendini alıkoyamıyordu. Dudaklarının arasından iki kelime çıktı sonra; Bosna, Aliya...
– Bay Şerif Hajroviç!

Birden irkildi. Gözü kendisine bakan sekretere ilişti. Doktor onu çağırıyordu anlaşılın. Kalktı yerinden. Geliyorum manasında başını salladı. İçeri girdiğinde şişe gözlüklü ve kendisine bakan, yüzüne yapmacık bir tebessüm kondurmuş doktoru gördü. "Buyurun" manasında eliyle koltuğu işaret ediyordu. Hiçbir şey söylemeden koltuğa oturdu. Derince bir iç çekti. Doktoru göz ucuyla süzdü. Elindeki dosyaya hızlıca göz gezdiren bu adam, bilmem ne üniversitesinde doktora yapmış, bilmem şu kadar hasta muayene etmiş, adı bütün ülkeye yayılmış bir psikiyatristti. Gururdan ve kibirden başka bir şey yoktu gözlerinde. Daha doğrusu bakınca başka bir şey göremiyordu Şerif. Hastalarıyla belki gereğinden fazla ilgileniyordu ama bu onun iyi niyetinden değil, kariyer hırsından ibaretti. Böyle düşünüyordu. Daha çok başarılı muayene, daha çok şöhret yani daha çok para demekti. İçi sıkıldı. Doktorun sesi odadaki sükûneti bozdu,
-Evet, anladığım kadarıyla sizdeki sorun bir nevi Obsesif Bozukluk. Birkaç soru sorabilir miyim?
Elbette manasında başını öne eğdi Şerif Hajroviç.

- Yaşadığınız şeylere bağlı olarak mı kaygı, endişe, geçmişe yönelik nefret veya özlem hissediyorsunuz?
-Evet.

-Peki bu duyguları sürekli olarak mı yaşıyorsunuz içinizde?

Soru kendisini tarif ediyordu.

-Başka bir şey hissedemiyorum doktor.

-Dosyada, uyku ve dalgınlık hallerinde sürekli olarak 'Bosna' ve 'Aliya' diye sayıkladığınız yazıyor. Bu iki kelime de geçmişinize dair kelimeler mi?

-Geçmişime dair.

-Geçmişinizi nasıl tasvir edebilirsiniz?

-Anlamadım?

-Yani örnek verecek olursak; huzurlu, huzursuz, mutlu, mutsuz, acılı, sevinçli...

- Hemen hemen hepsi de var.

-Anlıyorum, bir çeşit Obsesif Kompulsif bozukluk gibi duruyor. Bu duygu karmaşası sizde bir bunalım etkisi oluşturuyor.

'Yine aynı tanı...' diye geçirdi içinden. Bunu söyleyen kaçınıcı doktordu kim bilir.

-Peki, şöyle büyük koltuğa uzanın isterseniz, geçmişte yaşadıklarınıza yönelik sorularım olacak.

-Peki.

Koltuğa uzandığında yorgun hissediyordu kendini. Sürüklenip geldiği bu ülkede, geçmişinden hiçbir şeyi silememiş, aksine bir kısmına duyduğu öfke, bir kısmına duyduğu özlemi artırmıştı. Savaşın acımasızlığı, çocuk bedenlerine saplanan kurşun sesleri, büyük camiye isabet eden bomba, tank paletlerinin gıcirtısı ve daha niceleri...

-Öncelikle şu iki kelimedenden başlamak istiyorum soruma. Nedir bu 'Bosna ve Aliya' ? Neyi ifade ediyor sizin için?

Yine derin bir iç çekti. Neleri ifade etmiyordu ki. Barış, huzur, ihanet, öfke, ümitsizlik, umut, cesaret, hürriyet, hangi birini söylesindi. Kelimeler boğazına düğümlenir gibi oldu. Lafa giremedi bir türlü.

Uzunca bir müddet durakladı önce. Beklemekten sıkılan doktor sorusunu yineleyince kendine geldi.

- Nedir bu 'Bosna ve Aliya' ? Neyi ifade ediyor sizin için?

-Ah, Bosna'yı bilir misiniz doktor? Avrupa'nın Kudüs'ü derler. Orada yeşili de, kahverengini de görebilirsiniz. İç içe geçmiş bu renkler o kadar muazzam bir ahenk oluşturur ki, bakmaya doyamaz insan. Dağların eteklerine kurulu kasabaların, ahşaptan evlerin diyarıdır Bosna. Aynı mahallede hem bir cami, hem de bir kiliseyi görebilirsiniz. Sokaklarında bir Müslüman ile bir Hristiyan çocuğun beraber oyun oynayabildiği, Ramazan ayında, Hristiyan insanların açıktan yemek yemeye çekindikleri güzel Bosna. Her şey çok güzeldi, mutluydum. Burayı seviyordum, gençtim, yakışıklıydım, akşamları Miljacka nehrine gider, üstünde kurulu taş köprüde suyun akışını izlerdim. Babam Anadolu'yu anlatır dururdu önceden, gençliğinde gidip görmüş, 'Her çeşit insanı, her güzelliği görürsün oğlum orada...' derdi, Bosna'da böyleydi benim için, her çeşit insanı görebilirdiniz, her güzelliği... Bosna da benim Anadolu'mdu işte. Osmanlı'nın mirası, Fatih'in emanetiydi. Dört yüz seneyi aşkın sürmüştü burada, huzur ve barış. Dile kolay, birbirinden çok farklı ama iç içe yaşayan iki koca kültür ve dört yüz sene barış. Hiç bitmeyeceğini sanırdım bu atmosferin. Her günüm bir öncekinden güzel gelirdi. Dolu dolu çekerdim Saraybosna'nın güzel havasını ciğerlerime.

- Çok mu özlüyorsunuz o günleri Bay Hajroviç?

- Evet doktor. Özlemekten başka bir şey gelmiyor ne elimden ne yüreğimden.

- Anlıyorum. Peki ya sonra ne oldu?

- Sonra kirliler dokundu, Bosna'nın o tertemiz yüzüne. Bizleri ayırmaya başladılar, 'Sen Sırp, sen Boşnak, sen Arnavut, sen Türksün, sen Yunan, Sen Makedon. Sonra daha da ileri gitti bu ayrışma, 'Sen Müslümansın, o Hristiyan...! O zamana kadar hep insan nazarıyla bakardık birbirimize. Bunlar, coğrafyamızın, tebaamızın zenginlikleriydi bizim için. Bir cenazemiz olduğunda taziyeye gelenleri Sırp, Makedon ya da ne bileyim Arnavut diye ayırmamıştık ki hiç. Dedim ya iki ayrı kültür iç içe yaşamış, dört yüz seneyi aşkın barış ve huzur kaplamıştı coğrafyamızı. Ama insanlar çabuk unuttu bunları, terzi Slaven'in kızının, kasap Farid'in oğluna nikâhlanışını, ikisi arasındaki aşkı çabuk unuttular. Değişti her şey, birbirine kahve içmeye giden kadınlar, düşman gibi bakar oldular birbirlerine. Sokakta birbiriyle top oynayan ergen gençler, gruplara ayrıldılar. Evler, dükkânlar taşlandı gruplar arasında. Tedirgin olmaya başlamıştık artık iyiden iyiye. Önce duyduk ki, kuzeyde Sırlar, Hırvatlarla savaşmaya başlamış, sonra, çetnikler Müslüman köylere saldırıp, çoluk çocuk, ihtiyar kadın demeden herkesi öldürüyorlarmış. Yakında Saraybosna'yı kuşatacaklarmış. Buralardan Müslümanları ve Osmanlı'nın varisleri gördükleri

bizleri temizlemeye kararlarmış, Kosova'nın intikamını alacaklarmış. Tüm bu duyduklarımız inanılmaz geliyordu. Gazetelerin ya da radyoların abartması gibiydi. Nasıl olurdu? Nasıl?

Ve çok geçmeden dedikleri oldu, Sırlar koskoca ordularıyla, toplarıyla, tanklarıyla şehri kuşattı. Bir zamanlar Saraybosna'yı seyre çıktığımız tepelerde, dağlarda mevzilendiler. Biz ise silah ve cephane olmadan kalakaldık. Günlerce, haftalarca şehri bombaladılar, çocukları öldürdüler, kadınlara tecavüz ettiler, camileri, okulları yıkıp harabeye çevirdiler. Markale Pazarı'na atılan bombalar ve parça parça olmuş cesetler hala gözümün önünde. Unutamıyorum. Çocuğunu hastaneye yetiştirmek için koşan bir baba ve onun kopan bacağını arkadan koştur koştur götüren bir anneyi nasıl unutabilirim? Bir şey soracağım doktor, hiç en güzel rüyanız kabusunuz oldu mu?

- Nasıl yani?

- Yani görmekten mutluluk duyduğunuz bir rüyayı, tekrar görmemek için yalvardınız mı hiç?

- Hayır bu tarz bir şey yaşamadım.

- İşte ben tam da bunu yaşadım o günlerde. Igman Dağı'na çıkıp da severek seyrettiğim Saraybosna, yüzüne bakılamaz olmuştu. Bu savaş hiç bitmeyecek, Sırlar hepimizi öldürecek, son Boşnak öldürülene dek bu hain ve iğrenç saldırganı sürecek sanıyordum. Hiç ümidim yoktu. Kaçmayı düşündüm. Ama şehir her yerden kuşatılmıştı. Kaçamıyordum. Savaşalım diyordu herkes. Ama ne silah bulabiliyorduk, ne gıda. Türkiye'den ve Avrupalı Müslümanlardan gelen yardımlarla ayakta kalmaya çalışıyorduk. Günler geçmek bilmiyordu. Ve içimde bir şeyler ölmüştü artık, evet ben yaşıyordum ama yaşayan bir ölüden farksızdım. Havan tıslamaları bölüyordu uykularımı, bebek sesleri, ağıtlar, yardım çığlıkları gitmiyordu kafamdan. Tek çare savaşmaktı benim için. Taşla, sopayla da olsa savaşacaktım. Direniş gruplarına katılıp elimden geleni yapmaya karar verdim. Ama elimden gelen, elimizden gelen çok kısıtlıydı. Kuşatmayı yaramıyorduk. Bizleri saran bu çelikten ablukayı kıramazsak yok olacaktık, biliyorduk. Bir gün, 'Aliya emir verdi, havalimanına kadar tünel kazılacak!' dediler.

- Aliya mı? Yani sayıkladığınız Aliya mı bu Aliya?

- Evet.

- Kim bu Aliya?

- Ah Doktor, Bosna'nın umduydu O. Bosna'yı kurtaran lider. Tüm bu cehennemin içinde, herkesin dilinde O vardı, Aliya. Silahlı olmadan savaşan asker, ordusu olmadan çarpışan komutandı O bizim için. Liderimizdi, parası, serveti yoktu, ama imanı vardı. Biliyorduk, inanıyorduk. Ve o güzel imanını tek tek bizim gönüllerimize de aşladı. Bütün dünyaya haykırıyordu buradaki zulmü, hainliği, kalleşliği. Her an düşürülebilecek olsa da havalimanında bekleyen bir uçağı havalandırabiliyordu. Bir yerlerden destek bulmak için gece gündüz demeden koşturuyordu. Ama dedim ya, ordusu yoktu, parası yoktu O'nun. Dillere destandı cesareti. Askeriyle, halkıyla omuz omuzaydı. Küçükük bir kız çocuğunun derdiyle dertlenecek kadar baba, koskoca ülkenin derdiyle dertlenecek kadar lider, silahsız, cephanesiz bir ordunun başında savaşacak kadar da komutandı O. Sürekli kendisini hedef alan keskin nişancılara, sokak sokak peşinde O'nu tutuklamak için devriye gezen Sırp çetnelere rağmen, sokaklara, halkın arasına, cepheye gitmekten çekinmeyen bir kahramandı, O Aliya'ydı.

Doktor utandı bir an. Hastasının anlattığı kadar mühim bir insanı nasıl olur da tanımazdı. Hele böyle büyük bir vahşetten nasıl olur da haberi olmazdı. Neden bilmiyordu tüm bu anlatılanları. Radyodan

kulağına çalınan kırk kırk beş saniyelik haberlerden, başkanı Clinton'un yüzeysel yaptığı bir kaç açıklamadan hatırlıyordu az biraz Bosna Savaşı'nı. Ama bilmiyordu, utandı, yüzü değişti.

-Ne oldu doktor, yüzünüz değişti sanki?

- İhım. Yok bir şey, öyle daldım bir an, siz havalimanına kadar tünel kazılacak demiştiniz?

- Evet, işte o cümle yok olmak üzere olan umudumu bir an geri kazandı bana. Bu tünel pek çok sıkıntıya çözüm olabilirdi. Havalimanı bizim dünyaya açılan kapımız olabilirdi. Gönüllü olup bende tünel kazma işinde çalışmaya başladım. Şida isimli ihtiyar bir kadın vardı. Onun evi seçilmişti tünelin başlangıç noktası. Ve durmadan kazdık. Bizlere sürekli su ve yemek getiren, dilinden duasını eksik etmeyen Şida Nine'yi nasıl unutayım? Unutamıyorum. Ve nihayet tünel bitti. Kurtuluş Tüneli dedik, bu küçük, dar tünele. Aliya'nın sık sık geçtiği bir tünel oldu burası. O koca lider, bu daracık tünelde kurtarmaya çalışıyordu Bosna'sını. Dış devletlerdeki görüşmelere, bu tünelden geçerek giderdi. Gurur duyuyorduk, O'nun bu fedakârlıkları karşısında. Sonra ordumuz resmen kuruldu, ben de dahil oldum ordumuza.

- Yani savaşa fiilen katıldınız.

- Zaten savaşın içindeydik doktor. Savaş mı denir buna bilmiyorum ama her gün can pazarı kuruluyor ve biz birilerini o pazardan kurtarmaya çalışıyorduk. Kaçış yoktu, kurtuluş için tek yol vardı, o da savaşmak.

- Anlıyorum. Ne oldu orduya katılınca?

- İlk başta kısıtlı da olsa bir mühimmat temin edildi birliklere. Sonra Aliya'nın muazzam gayretleriyle, işte o küçücük tünelden tüfekler, uçaksavarlar, roketatarlar, el bombaları geçti. Daha da güçlendik. Bu hafif silahlarla sokak savaşlarında Sırp çetelerini püskürtebildik. Sırpların bütün saldırı ve engellemelerine rağmen, ağır silahlara da kavuştu ordumuz. Gençler orduya katılıyordu bir bir. İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma kamyonlar, tanklar, toplar. Bunlardı ağır silah dediklerim. Çatışmalarda ben de vardım. Yaşım ve gayretlerim dolayısıyla çavuş rütbesi aldım. Cesaretimiz zirve yapmıştı artık. Ve bir gün duyduk ki Aliya İzzetbegoviç orduyu denetleyecekmiş. Ertesi gün dedikleri gibi, Aliya İzzetbegoviç orduyu denetlemeye geldi. Ben ön öndeydim. Önümden gözlerimin içine bakarak geçti. Bakışlarındaki kararlılık ve ihtişam karşısında bütün bedenim ürperdi. Selamlaması hala kulaklarımda çınlar. Derin ve gür bir sesle şöyle dedi;

- Es Selamu Aleyküm.

Yüreğimizin bütün coşkusuyla aldık selamını,

- Ve Aleyküm Es Selam.

Gözlerinde beliren gururu, en son sıradaki asker bile seçebilirdi eminim. Sonra Şerif Patkoviç, elini havaya kaldırdı ve haykırdı;

- Tekbir!

Bütün gücümüzle haykırdık;

- Allahuekber!

-Tekbir!

- Allahuekber!

O kadar dolmuştum ki, bütün gün böyle tekbir getirmek geldi içimden.

Günler sonra, savaşın kızıştığı bir zamanda, Aliya'yı cephede görünce şok oldum.

- Nasıl yani? Aliya İzzetbegoviç de mi çatışma bölgelerine geldi?

- Evet, hem de defalarca gelmişti, ama bu benim O'nu cephede ilk görüşüm olduğu için şaşırmıştım. Cephede, üstünde asker üniformasıyla yönetti o günkü operasyonu. Sırp Karadziç gibi sarayından saldırı emri vermiyordu. Bizzat cephede, bizimle omuz omuzaydı. İleri top atışıyla düşmanı püskürtmeye başlamıştık. Aliya İzzetbegoviç, hala oradaydı. Göz göze geldik. Bana öyle bir baktı ki, yine bütün bedenimi bir ürperme aldı. 'Kazanacağız evlat!' diyordu, 'Kazanacağız!'. 'Kazanacağız' diye haykırmışım o an, yanındaki komutanlar da dönüp bana baktı şaşkın şaşkın, Aliya ise tebessüm ediyordu. O gece cephede yattı, karların üstünde. Ertesi gün de ayrıldı cepheden.

- Sonra ne oldu ?

- Sonra Saraybosna'daki birlikten Naser Oriç'in birliğine gönderildim. O'nun yanında, çetniklere karşı köylerde, dağlarda savaştık. Bu vahşi ve cani çetnikleri, bir bir geberettik. Ama bir gün radyodan aldığımız haberle hepimiz şok olduk. Sırplar Srebrenitsa'da sekiz binden fazla erkeği katletmişlerdi. Üstelik bunu, Birleşmiş Milletler denilen o işe yaramaz örgütün askerlerinin gözleri önünde yapmışlardı. Ratko Mladiç denen bir kasap, masum ve silahsız Boşnakları katletme emrini vermişti. İşte bu savaş değildi doktor, bu vahşetti, bu katliamdı, bu soykırımdı. Önceki doktorlar hep unutmaya çalışın, kendinize başka meşgaleler, uğraşlar edinin dediler durdular unutmam için. Peki ben, Naser Oriç'in, silah arkadaşlarımın gözlerinden akan yaşları nasıl unutayım?

- Ama sağlığınız için bu yapılan tavsiyeler.

- Ya tavsiyeyi yapanlar?

- Anlayamadım?

- Tavsiyeyi yapanlar, hayatlarında belki hiç tüfek görmemiş, savaşmamış, hep okumakla ömür geçirmiş, huzurlu yataklarında sabahlamış kimseler. Tavsiyede buldukları kişi ise, savaşın bütün acımasızlığını, açlığı, sefaleti, ölümleri, katliamları görmüş birisi. Huzur içinde yaşayanlar benim acılarımı anlayabilirler mi? Peki, benim ne yaşadığımı anlayamayan bana ne yapmam gerektiğini söylese ne faydası olur? Hastasının bu sözü doktoru şok etmişti adeta. Neler diyordu bu adam böyle? Hiç bu şekilde düşünmemişti. Tam tıp literatüründen, psikolojiden konuşmaya, kendi metotlarını savunmaya kalkacaktı ki, bir muayenede olduğu aklına geldi. Toparlandı hemen.

-Anlıyorum beyefendi. Savaş nasıl devam etti peki?

- Srebrenitsa Soykırımı'ndan sonra dünya artık başka yapabilecekleri bir şey olmadığını anladı. Aliya ve diğer liderler, dünya devletlerinin refakatinde anlaşma imzaladılar. Ülkesini, halkını yok olmanın eşiğinden, zafere taşıyan bu yiğit adam, bize bağımsızlığımızı da kazandırdı. Sırplar hızla çekilmeye başladılar. Biz ise sevinçten belki günlerce ağladık, ama bu sevinç buruk bir sevinçti. Yıkılan yuvaları, evleri, okulları, camileri, hatta Mimar Hayreddin emaneti Mostar Köprüsü'nü unutamazdık. Yanımızda şehit düşen silah arkadaşlarımızı, Markale pazarındaki katliamı, günde belki bini bulan patlamaları, yıkımı, Srebrenitsa'yı, soykırımı unutamazdık. Bu savaşı, bu var olma mücadelesini unutamazdık. Unutsaydık, insanlığımızdan utanırdık.

Hep birlikte Aliya'yı karşıladık, Saraybosna'da. Herkes ağlıyordu hem sevinçten hem üzüntüden. Bu cesur ve kahraman insanı, Liderimizi, Komutanımızı, Babamızı kucakladık. Bize şunları söylüyordu, o baktığında vücutlarımıza ürperti veren masmavi gözleri; - Bugün savaş bitti, adil olmayan dünyanın önünde verdiğimiz varoluş mücadelesini kazandık. Yarın daha fazla kan dökülmemesi ve katliam

yapılmaması için, bugünden tezi yok hep birlikte çalışacağız. Savaşta büyük zulme uğradınız. Zalimleri affedip affetmemekte serbestsiniz. Ne yaparsanız yapın ama soykırımı unutmayın. Çünkü unutulmuş soykırım tekrarlanır.

-Bay Şerif Hajroviç!

- Efendim Doktor.

- Bay Şerif Hajroviç!

- Efendim dedim ya doktor. Söyleyin...

- BAY ŞERİF HAJROVİÇ !!!

Birden irkildi, gözü kendisine bakan sekretere ilişti.

-Üçtür sizi çağırıyorum, doktor bey sizi bekliyor efendim, buyurun.

Doktor kendisini çağırıyordu demek. "Geliyorum" manasında başını salladı, kalktı, odaya doğru yürüdü...